1939 ий
30
ОКТЯБРЬ
№ 95 (594)
Акше 5 ыр.

10-шо ИЙ ЛЕКТЕШ

Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза!

Рвезе коммунист

ВЛКСМ Маробком ден Горком орган

СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТЫН ВИЗЫМШЕ СЕССИЙЖЫМ СОЗЫВАТЛЫМЕ НЕРГЕН

СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ ПРЕЗИДИУМЫН

УКАЗШЕ

Советский Социалистический Республика-шамыч Союз Верховный Советын Визымше внеочередной Сессийжым тений 31 октябрьыште Москва олаш созыватлаш.

СССР Верховный Совет Президиум Председатель—М. КАЛИНИН.
СССР Верховный Совет Президиум Секретарь—А. ГОРКИН.

Москва, Кремль. 1939 ий 26 октябрь.

КАДР-ШАМЫЧЫМ ПОДБИРАТЛЫМАШЫН СТАЛИНСКИЙ ПРИНЦИПШЕ

Большевистский партийын XVIII с'ездыштыже Сталин йолташ кадр-шамычым правильно подбиратлыме да воспитатлыме нерген гениально каласен. Тудо ойлен:

„Кадр-шамычым правильно подбиратлымаш теве мо лиеш:

Первояк, партийын да государствын шӧртньӧ фондшо семын, кадр-шамычым аклаш, нунын дене дорожитлаш, нунын дек уваженийым иметлаш.

Кокымшылан, кадр-шамычым шинчаш, кажне кадровый пашаеҥын достоинствыже-шамычым да ситыдымашыже-шамычым тщательно изучатлаш, пашаеҥын способностьшо могай постышто нимо деч куштылгын шарлен кертмым шинчаш.

Кумшылан, кадр-шамычым заботливо кушташ, кажне кушшо пашаеҥлан кӱшкӧ кӱзашыже полшаш, тыгай пашаеҥ-шамыч дене чытен „возитлашлан" жапым чаманаш огыл да нунын кушмыштым писемдаш.

Нылымшылан, у, самырык кадр-шамычлан тошто верыште утыж дене шоган пуыде, нунылан шопаш пуыде, нуным жапыштыже да смело выдвигатлаш...“ Теве тыште—кадр-шамычым подбиратлымашын да воспитатлымашын сталинский принципше.

Великий вождьын указанийыштыже кадр-шамычым подбиратлыме да воспитатлыме нерген большевистский партийын лу ий дене погымо опытшо чумыралтын. Тиде чапле опытым партийын лишыл помощникше—Ленинско-Сталинский комсомол шке пашаштыже моштен кучылтеш. Сталин йолташын гениальный указанийже деч вара шуко комсомольский организаций-шамыч кадр-шамычым изучатлымашым, выдвигатлымашым да куштымашым ятыр саемденыт. Самырык еҥ-шамычым смело выдвигатлымашым кажне организацийлаште ужаш лиеш.

Мемнан республикыште гына комсомольский организаций-шамыч ВКП(б)-ын XVIII с'ездше деч вара партийный, советский да хозяйственный пашаш 1300 утла комсомолец - шамычым выдвигатленыт. Нунын кокла гыч шукыжт шке постыштышт пашам успешно ыштат.

Пашам честно да преданно ыштыше самырык кадр-шамычым шӱдӧ дене ончыкташ лиеш. Кажне самырык патриот шке родинажлан, партийлан, коммунизмым ыштыме пашалан чыла шолшо энергийжым, творческий инициативыжым, способностьшым пуаш тырша. Вет моло семынже лийынат ок керт. Мемнан элыште айдемылан творческий деятельностьшым проявитлаш, личностьлан пеледалташыже чыла условий ышталтын. Тыжечын моткоч раш: советский элыште кадр ок сите нерген мутат лийын ок керт. Самырык кадр-шамычым чыла могыраш изучатлаш, лӱдде выдвигатлаш да тыршен кушташ гына кӱлеш. Главныйже тыште!

Но южо руководящий комсомольский пашаеҥ-шамыч тиде главный принцип деч кораҥыт, нуно кадр нерген сталинский учениймым мондат. Аппарат-шамычым комплектоватлыме годым „кадр ок сите" манын утверждатлаш тӧчат. Кадрым подбиратлыме нерген кӱшыл организаций-шамыч могырым строгий требований годым нунын вуйышт пӧрдаш тӱҥалеш, анкета-шамыч коклаш шинчашт шарла. Нимо ышташ ӧрыт да тщательно проверитлыде, анкетный данный-шамыч ӱмбач гына ончен выдвигатлаш тӱҥалыт. Тыге нуно кадрым подбиратлымаште йӧршеш безответственностьым, благодушийым проявитлат.

ВЛКСМ Йошкар-Ола райкомын секретарьже Власов йолташын кадр-шамычым подбиратлыме паша дене шкенжым йӧршеш затруднятлымыже ок шу. Тудо ВЛКСМ райкомын кадр-шамыч ден оргинструкторский паша отдел вуйлатышыжлан Кудрявцевым выдвигатлен. Власов йолташын у „выдвиженецше" комсомолец-шамыч коклаште авторитет дене ок пользоватле, йӱаш йӧрата, политически малограмотный.

Параньга райкомолышто тений августыштo путырак кугу комедий модалтын. Августын пытартыш числалаштыже комсомолец Чегаевлан комсомольский билетым йомдарымыжлан, поведенийже сай огыл улмылан, марксизм-ленинизм теорийым тунемдымыжлан строгий выговорым пуат, а вич кече эртымеке тудо Чегаевымак райкомолын кадр ден оргинструкторский паша отдел вуйлатышылан выдвигатлат.

ВЛКСМ Обкомын пропаганда ден агитаций отдел заведующийын заместительже Желонкин йолташын инициативше да настоянийже дене Еласал райкомол ик основной отделым вуйлатышын постышкыжо Беляев йолташым выдвигатлен. Беляев йолташ политически неграмотный, даже газетымат огеш луд, деловой качество дене шотлан толдымо. Тидын нерген ни райкомол бюро, ни Желонкин йолташ, ала молан интересоватлен огыл.

ВЛКСМ Обкомын да ВКП(б) Обкомын кадр-шамыч отделышт райкомол-шамычын аппаратыштышт выдвигатлыме 16 кандидатурым отклонитленыт. Тиде райком бюро да секретарь-шамычын кадр-шамычым подбиратлымаш дек серьезный огыл отношенийышт нерген ойла.

Резервный фондым ик райкомолыштат создаватлыме огыл, тудым создаватлаш тыршымашат ок кой.

Марийский республикысе комсомольский организаций кадр-шамычым подбиратлымаште нине серьезный ситыдымашшамыч гыч политический выводым ыштышаш. Кадр-шамычым подбиратлымашлан да воспитатлымашлан пеш кугу значенийым придаватлаш кӱлеш. Кадр-шамычым сталинский принцип дене подбиратлаш, нуным серьезно изучатлаш, смело выдвигатлаш да тыршен кушташ, нуным партийлан преданность духеш, поручитлыме пашалан ответственный улмо духеш воспитатлаш—теве комсомольский организаций-шамычын задачышт.

ВКП(б) XVIII с'ездын решенийже деч вара республикысе комсомольский организаций партийный, советский да хозяйственный пашашке ятыр комсомолец-шамычым выдвигатлен. Теве комсомолка Татьяна Смирнова йолташ. Тений июньышто тудым Ельняги ял советын председательжылан выдвигатлыме. Смирнова йолташ шке пашажым честь дене шукта, политический шинчымашыжым кече еда нӧлта.

Снимкыште: Смирнова йолташ „ВКП(б) историй краткий курсым" тунеммыж годым. Фото М. Чуршуковын.

26 ОКТЯБРЬЫШТЕ ЗАПАДНЫЙ УКРАИНЫСЕ НАРОДНЫЙ СОБРАНИЙ ПОЧЫЛТЫН

1939 ийын 26 октябрьыште, местный жап дене 3 час кечывалым, оласе Кугу Львовский театрын помещениешыже Западный Украинысе Народный Собраний почылтын. Народный Собранийым старейший депутат Львовский университетын профессоржо К. О. Студинский почын.

Тудо шкенжын вступительный речьыштыже избиратель-шамычын Украинский Народный Собранийышке сайлыме деч ончыч да сайлыме жапыште пуымо наказыштым кӱчыкын ойлен. Западный Украинын пӱтынь территориешыже Советский властьым установитлышаш манын ойлымыж годым моткоч чот совым шергылтын, „Ура!", „Слава!" кычкырымаш шарлен, оркестр „Интернационалым" исполнятлен.

Депутат К. О. Студинскийын вступительный речьшым ойлен пытарымекше, Народный Собраний президиумым, Мандатный комиссийым единогласно сайла.

Депутат Кармазин йолташын предложенийже почеш Народный Собраний шуко жап шуйнышо аплодисмент дене да йӱкын саламлен почетный президиумым тыгай состав дене—Сталин, Молотов, Ворошилов, Калинин, Каганович, Микоян, Андреев, Жданов, Хрущев, Берия, Шверник йолташ-шамычым да украинский фронт дене командоватлыше, первый ранг командарм Тимошенко йолташым сайлен.

Украинский Народный Собранийын почетный председательжылан, „Ура" „Слава" мут-шамыч кӱдырчыла шергылтме годым моткоч чот совым кырен, Народный Собраний Сталин йолташым сайлен.

Львов оласе пашазе-шамыч лӱм дене Народный Собранийым Головяк ден Сущак йолташ-шамыч, Западный Украинысе кресаньык-шамыч деч Карпенский йолташ да интеллигенций деч Франко йолташ саламленыт.

Приветствий деч вара Украинский Народный Собраний Западный Украинышште государственный власть нерген докладым колыштын. Докладым депутат Панчихин ыштен.

Доклад деч вара кас заседанийысе пренийыште депутат-шамыч Подгаевский уезд гыч учительница Перестюк, Дрогобыч ола гыч Божик, Сарны ола гыч пашазе Максимов, Станиславовский область кресаньык Гаврищук, Тарнопольский область Микуленки села гыч Вартиневич, Стадники села гыч Ефремчук—Дьячук, Станиславовский область гыч учительница Ступницкая, Бориславл ола гыч врач Догмайстер йолташ-шамыч выступатленыт.

ЗАПАДНЫЙ УКРАИНЫШТЕ ДА ЗАПАДНЫЙ БЕЛОРУССИЙЫШТЕ

Западный Украинын Украинский Советский Социалистический Республикын составышкыже пурымыжо нерген

ЗАПАДНЫЙ УКРАИНЫСЕ НАРОДНЫЙ СОБРАНИЙЫН ДЕКЛАРАЦИЙЖЕ

1939 ий 27 октябрьысе заседанией единогласно приниматлыме

Ожнысо польский государствыште Украинский калык колымашке кудалталтын ыле. Тудын доляже угнетатлалтмаш, пытаралтмаш да грабитлалтмаш ыле. Польский пан-шамыч украинский калыкым ополячитлашлан, украинец мутшымак „быдло" да „хлоп" мут дене вашталтен чарашлан чылам ыштеныт.

Украинский кресаньык-шамычым мланде деч посна коденыт. Украинец пашазе ден служащий-шамычлан фабрика, завод да учреждениілаште пашам ыштыктен огытыл. Украинец-шамычым учебный заведенийлашке налын огытыл. Родной украинский йылмым пытареныт. Украинский культурым пытараш тыршеныт. Тиде чылажат панский Польшын правящий кругшын колониальный режимже ваштареш протест бурьым, крестьянский восстаний-шамычым ик гана веле огыл тарватен.

Угнетений ден бесправий жап пытыш. Шуко миллионан пӱтынь советский калыкын воляже дене, Советский Правительствын ончыктымыжо почеш Йошкар Армий Западный Украинын калыкшым польский помещик ден капиталист-шамыч власть деч курымла мучкылан утарен.

Шуко еҥан погынымашлаште, митинглаште калык великий Советский Союзын братский калыкше-шамыч ешышке ушнаш да Украинский Советский Социалистический Республика составышке пураш непреклонный воляжым единодушно выражатла. Советский Союзышто гына, кушто властьыште пашазе ден кресаньык-шамыч шогат, айдемым айдеме эксплоатироватлымашым пытарыме, озанлык ден общественный илышын чыла областьлаштыжат калык-шамычын ваш полышыштым осуществитлыме. Советский Союзышто гына кажне калыклан национальный культурын—тичмаш смылсже дене калык культурын—пеледмашыже лийын кертеш. Советский Союзышто гына калык-шамыч коклаште взаимный ӱшанымаш чувство пытен да буржуазийын культивироватлыме национальный рознь олмеш калык-шамыч дружба шочын-кушкын да пеҥгыдемын.

Советский Союзышто Украинский Советский Социалистический Республика пеледалт шога. Шӱдӧ дене куатле завод ден фабрика-шамыч ышталтыныт. Тушто эксплоатацийым шинчыдыме пашазе класс пашам ышта. Украинский крестьянство кушкын да экономически пеҥгыдемын, тудо чыла мландым владетла да тудым у техника дене обрабатыватла. Советский власть ден коммунистический партий подлинно народный украинский советский культурын пеледалтмыже верч чыла кӱлеш условийым ыштеныт. Украинский йылме—государственный йылме. Советский элысе калык-шамычын эргыштт ден ӱдырышт политический, хозяйственный, культурный ден общественный илышын чыла областьлаштыже руководящий пост-шамычым заниматлат. Советский Украинын молодежьшылан шке родной йылмыже дене тунемаш, наукын кӱкшытшым овладеватлаш тичмаш возможность обеспечитлалтын.

Западный Украинын калыкше тидым шинча.

Западный Украинын калыкше-шамычын непреклонный воляже ден чаянийжым выражатлыше Украинский Народный Собраний пунчалын:

СССР Верховный Совет деч йодаш: Западный Украиным Советский Социалистический Республика-шамыч Союз составыш приниматлаш, Западный Украиным Украинский Советский Социалистический Республика составыш пурташ да украинский калыкын единый государствыш ушаш, тыге украинский калыкын курым мучко ойырлен илымыштлан мучашым ышташ.

Народный Собраний пеҥгыде ӱшанымашым выражатла, что Западный Украинысе калыкын тиде йодмыжым Советский Социалистический Республика-шамыч Союз Верховный Совет удовлетворитла, чтобы тудо СССР калык-шамычын дружный да единый ешыштыже, большевик-шамыч коммунистический партийын вуйлатыме почеш у да пиалан илыш корно дене кайже.

Виян лийже эрыкан Советский Украина!

Виян лийже калык-шамыч братство!

Виян лийже чыла тӱнясе шемер-шамычын отечествыже, Советский Социалистический Республика-шамыч Союз!

Кодшо кечылаште Западный Украинын да Западный Белоруссийын чыла олалаштыже, селалаштыже Народный Собранийыш сайлымаш эртен.

Снимкыште: Белосток оласе эн самырык избиратель шакыч, Сокол фабрикысе пашазе ден ӱдрамаш пашазе-шамыч труппа; нуно народный сайлымаште участийым илышыштышт первой гана приниматленыт.

Западный Белоруссийысе Народный Собранийышке сайлымашым организоватлыше Комитетын увертарымашыже гыч

Западный Белоруссийысе Народный Собранийышке сайлымаш пытен. Сайлымаш всеобщий, равный да прямой избирательный права негызеш тайный голосований дене эртен. Сайлымаште участийым, могай раса ден наций гыч улмым ончыде, вероисповеданийым, образовательный цензым, социальный происхождениым, имущественный положенийым да кодшо ийласе деятельностьым ончыде Западный Белоруссийын 18 ийым шуктышо чыла граждан-шамыч приниматленыт.

Западный Белоруссийын территорийыштыже расположитлалтше. Пашазе-Кресаньык Йошкар Армийын частьлажын чумыр личный составше голосованийыште участвоватлен огыл.

Западный Белоруссия мучко Западный Белоруссийысе Народный Собранийышке сайлымашым эртарашлан чылаже 929 избирательный округ да 6.109 избирательный участок ыле.

Окружной избирательный комиссий-шамычын данныйышт почеш 927 депутатым сайлымылан регистрироватлыме. Нуным кандидатлан крестьянский комитет-шамыч, временный управлений-шамыч, рабочий гвардийын да интеллигенцийын собранийышт выдвигатленыт ыле.

Западный Белоруссийысе Народный Собранийышке сайлымаште 2.763.191 избиратель гыч 2.672.280 избиратель участвоватлен; тидыже 96,71 процентым составлятла.

Крестьянский комитет, временный управлений-шамычын, предприятий еда пашазе-шамыч собранийлаште, пашазе гвардий ден интеллигенцийын собранийлаштыт выдвигатлыме кандидат-шамыч верч чыла избирательный округлаште Западный Белоруссийысе Народный Собранийышке 2.409.522 еҥ голосоватлен; тидыже сайлымаште участвоватлыше общий шот дене таҥгастарымаште 90,67 процентым составлятла.

Кандидат-шамыч ваштареш чылаже 247.245 избиратель голосоватлен, вес семын манаш гын, 9,3 процент. 14.932 бюллетеньым недействительныйлан шотлымо.

Западный Украинысе Народный Собранийышке сайлымашым организоватлыше Комитетын увертарымашыже гыч

1939 ийын 22 октябрьыште пӱтынь Западный Украина мучко Украинский Народный Собранийышке депутат-шамычым сайлымаш эртен. Сайлымаш всеобщий, равный да прямой избирательный права негызеш тайный голосований дене лийын.

Сайлымаш эрдене лач 6 часлан тӱҥалын. Украинский Народный Собранийышке сайлымашым эртарашлан ыштыме окружной избирательный комиссий-шамычын увертарымашышт почеш Западный Украинысе чыла олалаште, селалаште да поселкылаште 22 октябрьын кечывалым 5 час марте избиратль-шамычын моткоч кугу ужашыже голосоватлен пытарен. 22 октябрьыште 12 час йӱдым сайлымаш пытен.

Западный Украиныште чылаже 5.858 избирательный участок да 1.495 избирательный округ уло. Избирательный округ-шамычым создатлыме дене келшышын 1.495 депутатым сайлашлан гын, избирательный округ-шамычын данныйышт почеш 1.484 депутатым сайлымылан регистрироватлыме.

Западный Украиныште 4.776.275 избиратель гыч, избирательный округ-шамычын данныйышт почеш, голосоватлымаште 4.433.997 избиратель участвоватлен; тидыже избиратель-шамычын общий шотшо дене таҥгастарымаште 92,83 процентым составлятла.

Западный Украинын территорийыштыже расположитлалтше Украинский фронтын частьласе красноармеец, командир да политработник-шамыч голосованийыште участийым приниматлен огытыл.

Сайлыме 1.484 депутат-шамыч гыч 1.245—пӧръеҥ, ӱдрамаш—239 депутат.

Украинский Народный Собранийышке сайлымаш Украинский Народный Собранийышке сайлымашым организоватлыше Комитетын обращенийыштыже выдвигатлыме лозунг-шамыч дене эртен. Тиде сайлымаш Западный Украинысе населенийын кугу политический активностьшым, единодушийжым да икгай воляжым ончыктен. Калыкын выставитлыме кандидат-шамычлан населений шке голосшым куанымаш дене пуэн.

Н. Г. ЧЕРНЫШЕВСКИЙ

КОЛЫМЫЖЛАН 29 ОКТЯБРЬЫШТЕ 50 ИЙ ТЕМЫН

Русский культурын чапле деятельже-шамыч коклаште, эртыше жапысе выдающийся революционный деятель-шамыч коклаште, тыгай ен-шамыч коклаште, кудын чыла илышыже нравственный яндарлыкше дене, родной калыкшылан мучашдыме преданностьшо дене пример лийын шога,— первый гыч иктыжым ме кеч кунамат Николай Гаврилович Чернышевскийым шарнена.

Чернышевский 1828 ийыште Саратовышто, священник ешеш шочын. Шкенжын йоча илышыжым шарнен, тудо шкеж нерген „Пролог" автобиографический романыштыже ойла: „Деловой, общественный, ученый да поэтический мут-шамыч деч чӱчкыдынжӧ мланем изиэм годым... черке, клирос, риза, дароносица, обедня, заутреня, вечерня мут-шамычым колаш логалын". Но лудмаш, живой шонымаш, палаш тӧчышӧ взгляд окружающий среда деч кӱшнӧ лияш тудлан полшеныт.

Саратовышто семинарий, Петербургышто университет. Самырык Чернышевский изиж годсек тудым заниматлыше вопрос-шамычлан ответым кычалеш. Тудо Гегель ден Фейербахым, Белинский ден Герценым, французский утопист-шамычын произведенийыштым изучатла. 22 ияш улмыж годым Чернышевскийын пеҥгыде убежденийже лиеш, что социализм общественный устройствын шкет гына разумный формыжо улеш.

Конечно, тунам але Чернышевский капитализмын недр гычше кушшо пролетариат гына социалистический стройын истинный творецше лийын кертмым ужын кертын огыл. Тудо тыге шонен: русский крепостнический экономика капиталистический озанлык системыш шупшылалтын гынат, Россия, сельский общинылан эҥертен, капитализмым миноватлен социализмыш вонча. Но тудо моло единомышленник-шамычше деч ойыртемын у общественный укладыш револючий дене гына вончаш лиймым умлен.

Чернышевский шкенжым чумыр буржуазно-либеральный лагерьлан резко ваштареш шынден. „1860 ийласе либерал-шамыч да Чернышевский—возен Ленин—кок исторический тенденцийын, тунамсе гыч мемнан илыме жап марте у Россия верч кучедалмын исходшым определятлыше кок исторический вийын представительышт улыт" (Ленин, XV том, 143—144 стр.).

Чернышевскийын илышыже да убежденийже ик целыйым составлятленыт. Тудо революцийын кӱлешлыкшым признаватлен, тидын дене тудо шкенжын илыш корныжымат определятлен. Университетым тунем пытарымек Саратовыш пӧртылын. Тудо ватыжлан налшаш ӱдырлан предупредитлен:

„Шке илышем дене эше иктаж кӧн илышыжым кылдаш гын, мыйын велым низость да подлость лиеш ыле, тидыже садланат, вет илыш да эрык дене мый шуко жап мо пайдаланаш тӱҥалам манын ӱшан мыйын уке. Мемнан вашке бунт лиеш, а тудо лиеш гын, мый непременно тушто участвоватлаш тӱҥалам".

Саратовышто Чернышевский шуко жап лийын огыл, уэш Петербургыш пӧртылын. Тушто тудо „Современникыште" ышташ тӱҥалын да вашке Белинскийын традицийжым свято аралыше тиде журналын руководительже лиеш. 1862 ийыште кугыжан правительство Чернышевскийым арестоватла. Тиде жаплан тудо уже русский революционер-шамычын вдохновительже да идейный вождьшо лийын шушын.

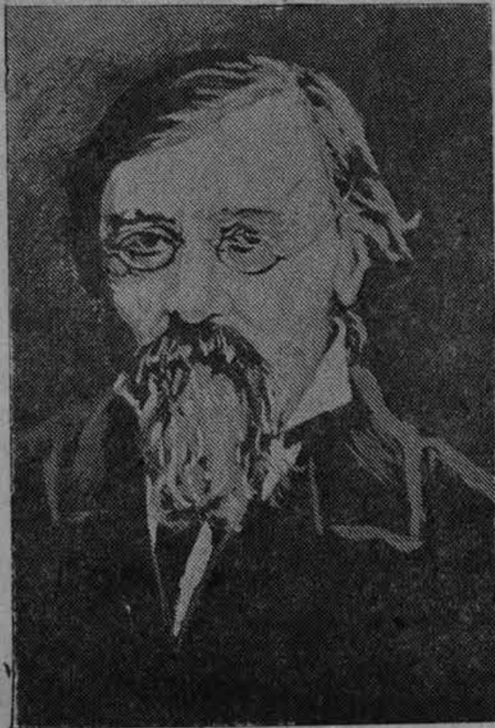
Оснований деч посна огыл Чернышевскийым ик эн пӱсӧ революционный прокламацийын авторжылан шотленыт. Но Чернышевский ваштареш ик улика лийын огыл. Вара, пуйто Чернышевскийын возымо фальшивый письмам ямдыленыт. Тидым Александр II. пален, одобритлен. Тиде фальшивый письмалан кӧра кугыжан правительство шке тушманже дене расправитлалтеш, тудым каторгыш колта.

1864 ийын майыште, Чернышевскийым Сибирыш колтымо деч ончыч, жандарм-шамыч Петербургысо Мытнинский площадьыште гнусный комедийым— „гражданский казньым" организоватленыт. 15 минутлан Чернышевский „позорный менгыш" шогалтыме лийын.

Лу ий эртымек Чернышевскийлан эрыкым сӧрымӧ ыле. Кунам Чернышевскийлан помилований нерген йодаш официально предложитленыт, тудо ойлен: „Благодаритлем, но мо шотышто вара мый помилованийым йодшаш улам... Мыйын шонымаште, вет мыйым тудлан гына колтеныт, что мыйын вуй да жандарм-шамыч шеф Шуваловын вуйжо тӱрлӧ манер дене ышталтыныт, а разве тиде нерген помилованийым йодаш лиеш?"

„Освободитлымаш" арестоватлымылан 21 ий эртымек, 1883 ийыште гына лийын. 1889 ийыште тудо мотkоч нужналык да йорлылыкеш колен.

Чернышевский пеш кугу революционный деятель да публицист гына огыл, но выдающийся русский ученый ыле. Тудо гуманитарный наука-шамычыштат моткоч шуко шинчен. Университетым пытармекше возымо—„Эстетические отношения искусства к действительности" лӱман первый пашажак всеобщий вниманийым обратитлен.

Чернышевскийын „Очерки политической экономии по Миллю" экономический исследованийже кумдан палыме. Тиде паша Марксын первый том „Капиталым" возымо жапыштак возалтын. Ме тиде пашаште социалист-утопист-шамычын программылан родственный улшо ятыр положенийым муына Но утопический воззрений ден пырля тушто капиталистический обществым келгын критиковатлымаш уло. Маркс руш йылмым тунемын, Чернышевскийын „Очерки" денже специально знакомитлалтын. „Капиталын" кокымшо изданийыштыже послесловийыште тиде чапле пашам Маркс справедливо акла.

Чернышевский художественный литературыштат пеш шерге наследствийым коден.

Петропавловский крепостьышто ни чер, ни шужымаш тудым научный ден творческий пашаж деч ойырен кертын огыл. Крепостьышто шинчыме 22 тылзе жапыште тудо 200 печатный лист наре тӱрлӧ пашам возен. Вилюйскышто шинчымыже ийлаште тудо 15 романым, „Очерки по всеобщей истории" да моло паша-шамычым возен. Но тудым чыла гаяк уничтожитлыме, йӧршеш пытен.

Чернышевскийын художественный дарованийже нерген кумдан палыме романже-шамыч гыч пален кертына. Тужеч первыйже—„Что делать"—Петропавловский крепостьышто шинчымыже годым возымо улмаш, кокымшыжо—„Пролог"—каторгышто возымо.

Некрасов тудын первый романжым „Современникыште" авторын лӱмжым ончыктыде печетлен кертын. Кугыжан чиновникше-шамычын глупостьышт полшен. Чернышевскийын чыла рукописьше-шамыч крепость гыч следственный комиссийлан логалынт. Комиссийын чиновникше-шамыч лудынат да следствийлан относитлалтшым нимом муде, шнуроватлен, печатьым пыштен, адресатлан колтеныт. Некрасов тунамак цензурыш пуэн. А цензор-шамыч страшный следственный комиссийын печатьшым ужын, тыште нимом ышташ кӱлешлык укелан шотлен, рукописьым ончыде визым шынденыт. Романым опубликоватлымеке гына цензура пален налын.

„Что делать" роман пӱтынь русский обществылан нигунам лийдыме гай впечатленийым ыштен. Заголовкышто шындыме „что делать?" йодышлан Чернышевский ситышын раш вашмутым пуэн—социализмым ямдылаш да русский действительностьым перестроитлаш призватлыме да способный улшо ен-шамычым ончыктен.

Романын влиянийже Россия деч ӧрдыжкат кумдан шарлен. Шкенжын рвезе илышыже нерген Г. Димитров йолташ теве мом ойла: „мланем, Болгарийысе революционный движенийыште тунам але первый ошкылым ыштыше самырык пашазылан, эше 35 ий ожно „Что делать" роман моткоч келге, каласаш лийдыме влиянийым оказатлен да каласышаш улам, что ондакат да варажат Чернышевскийын романже семын мланем революционный воспитанийым тыге виян пушо литературный произведений иктат лийын огыл".

Кугыжан правительство Чернышевскийым каторгыш колтен, русский обществылан тудын влиянийжым кӱрлаш шонен. Но Чернышевскийым преследоватлымаш тудын произведенийжылан эше чот популярностьым гына пуэн.

Чернышевскийын книгаже ден статьяже-шамычым, даже печатьыште тудын лӱмжат ойлаш запретитленыт. Но тудын влиянийжым пытарен кертын огыл. Тунемше молодежь, интеллигенций, ончыл пашазе-шамыч тошто семынак тудын произведенийже-шамычым лудыныт, „Что делать" даже тыгай кугу книгажым переписыватлымашат лиеден.

Научный социализмын величайший теоретикышт да мировой пролетариатын вождьышт Маркс ден Ленин, кугу ученыйлан, оригинальный да смелый мыслительлан, непоколебимый революционерлан шотлен, Чернышевский дек келге пагалымаш дене относитленыт. В. И. Ленин шкенжын шуко пашаштыже шокшо йӧратымаш дене Чернышевскийын лӱмжым шарнен, тудым „великий русский писатель", „всероссийский демократ - революционер", „капитализмым замечательно келгын критиковатлыше" манын ойлен.

Чернышевский замечательный ен-шамыч кокла гыч иктыже. Нунын дене мемнан калык справедливо моктана. Тудо ученыйын гениальностьшым, писательын талантшым, революционерын страстностьшым, мужествыжым, непоколебимый воляжым сочетатлен. Тудын лӱмжӧ курым мучкылан мондалтдыме лиеш, а тудын подвигше самоотверженностьшын, шке калыкшын, шке калыкшым келгын, беззаветно йӧратымашын, тудын интересыжлан преданный улмын чапле примерже семын шуко поколений-шамычлан служитлаш тӱҥалеш.

Н. Г. Чернышевскийын произведенийже-шамычым школлаште тунемше-шамыч йӧратен лудыт.

Снимкыште: Йошкар-Оласе педучилищыште тунемше-шамычын группыжо Н. Г. Чернышевскийын произведенийжым коллективно лудеш.

Фото М. Чуршуковын.

79

Октябрьский пайремлан молодежь куанен ямдылалтеш.
Снимкыште: Йошкар-Оласе педучилищын отличникше выпускник Д. Николаев октябрьский вечерыште скрипка дене выступатлаш ямдылалтеш.
Фото М. Чуршуковын.

Художественный вечерлан ямдылалтеш

Маргосиздатын 1-ӹ типографийже пелене 12 еҥган самодеятельный кружок Великий Октябрьский социалистический революцийлан XXII идалык темме кечын художественный вечерыште выступатлашлан ятыр у, кызытсе муро-шамычым ямдыла. Тиде кечылаште кружок—„Три танкиста“ („Трактористы“ кинофильым гыч), „Тау лийже Сталинлан“, „Катюша“ муро-шамычым да молымат тунемме. Адак посна исполнитель-шамыч частушкым, почеламутым да куштымашым ямдылат.
Н. С. Потапов.

Инициативым ончыкыжат проявитлыман

Колхозлаште общественный животноводстым развиватлыме нерген партий ден правительствын постановленийже деч вара Пектубай район мучко угычын 38 фермым организоватлыме. Тиде пашаште ятыр колхозлаште комсомольский организаций-шамыч активный участийым принимватленыт. Кызыт фермылашке 300 вуй вольыкым налме.

Комсомольский организаций-шамычын инициативышт дене вольыклан вӱта-шамычым ремонтироватлымаш, угыч строитлымаш район мучко виян кая.
Н. Леоньтев.

Ончыл колхоз-шамыч

Йытын сдатлымаште республикын ятыр колхозшо-шамыч ончыл верыште улыт. Киров лӱмеш колхоз (У-Тор'ял район) районышто ик ончыл колхозлан шотлалтеш. Тудо 24-ше сентябрьыштак йытын сдатлышаш талукаш планым—60 центнерым — тӱрыс темен. Сдатлыме йытынын качествыже сай.

Тыгак „Кожла-Сола“ колхоз йытын сдатлышаш планым тӱрыс темен.
Н. Веденькин.

У ветеринарный пункт-шамыч

Мемнан республикысе ветеринарный управлений районлаште 7 ветеринарнофельдшерский, 8 ветеринарно-врачебный пункт-шамычым да 6 стационарым строитлен. Тиде строитлымашке 508 тӱжем теҥге оксам кучылтмо.

1940 ийыште Оршанка, Йошкар-Ола, Косолоп, Кужеҥер, Морко, Мари-Турек районлаште, Кожла-Солаште да моло вереат 20 ветфельдшерский пунктым, 5 стационарым, 5 изолятором да 7 жилой пӧртым строитлаш намечатлыме. Строитлашлан 1047310 теҥге оксам кучылталтшаш.
И. Александров.

ИНОСТРАННЫЙ ТЕЛЕГРАММА-ШАМЫЧ

КИТАЙЫСЕ ВОЕННЫЙ ДЕЙСТВИЙ

(ТАСС корреспондент-шамычын Чунцин ден Шанхай гыч уверт арымышт почеш)

Центральный Китайыште

Виян йӱр лийме дене Центральный фронтын чыла участкылаштыжат шыпланымашым ужаш лиеш. Разведывательный характеран операций ден кугу огыл стычка-шамыч лийын шогат. Иочжоу деч северо-востокыштырак улшо районышто 300 еҥган японский отряд китайский частьшамычын натисткышт дене чакнен кая.

25 октябрьыште китайский войска-шамыч кужу жап лийын шогышо бой деч вара Сунцзяным (Шанхай-Ханьчжоуский кӱртньӧ корнышто) налыныт. Тугеғынат, тиде районыш японский подкреплений-шамычым колтымо дене китаец-шамычлан олам коден каяш ышт логалын. Пытартыш жапыште Шанхай-Нанкинский кӱртньӧ корнышто улшо Уси ден Чанчжоу олаште японский войска-шамыч концентрироватлалтыт. Тиде районышто китайский партизан ден японский войска-шамыч коклаште бой кая. 25 октябрьыште тӱжем еҥган японский отряд нелэ артиллерий дене прикрыватлалтын, китаец-шамычын налме Хуцзючен ден Санцзяо (Уси деч северыштырак) пункт-шамычым атаковатлен. Атакым чактарыме.

26 октябрьыште Уси деч юго-востокышкырак китайский партизан-шамыч 500 метр коклаште кӱртньӧ корно полотном пужен налыныт. Тудо кечыштак тиде верыште японский товарный поездын крушенийже лийын. Рельс деч ӧрдыш 5 вагон да паровоз сӱмырлен возыныт.

Южный Китайыште

25 октябрьыште Фанчэн лишне 10 японский канонерка-шамыч да Пакхой лишне (Гуандун провинцийын западный побережьеже) 3 военный корабль толын лектыныт. Нине судна-шамыч дене прикрыватлен, японский десантым луктын колташ тӧчымаш лиеш манын полагатлат.

* * *

28 октябрьыште японский самолет-шамыч группа Чжэцзян провинцийын восточный побережьежын ятыр пунктлаштыже налетым ыштен. Мирный населений коклаште колышо лийыныт.

Немда средний школышто (У-Тор'ял район) тунемше—отличник-шамыч.
Фото М. Чуршуковын.

Тиде кечылаште химический соревнований эртен.
Снимкыште: Марпединститут пелене учительский институтын физико-математический факультетшын 1 курсышто тунемше-шамычше химический соревнований годым урокышто.
Фото А. Овечкинын.

Радиолюбительский кружок

Йошкар-Ола радиокомитет высший учебный заведенийлаште радиолюбительский кружок-шамычым организоватлен. Марпединститутышто коротковолновик-шамыч кружокым почмо, туштo 25 студент тунемеш.

Лесотехнический институтыштат радиолюбитель-шамыч кружокышко 50 студент возалтын. Занятий расписаний почеш эрта. Кружокым физика кафедрым вуйлатыше Дерябин йолташ руководитла. Студент-шамыч кружокышто кугу желаний дене тунемыт.
И. Иванов.

У осоавиахимовский организаций

Абаснурский прорабпунктын Изи-Кундыш эҥер участкысе чодра пашазе-шамыч коклаште осоавиахимовский организацийым организоватлыме. Организацийыш членлан 10 еҥ пурен. Осоавиахимовский организацийын председательжылан комсомолецым бракер—стахановец Иванов йолташым, политруклан Серов йолташым сайлыме.
Якимов.

Угыч ик ферма

Партий ден правительствын колхозлаште животноводствым развиватлыме нерген постановленийже деч ончыч „Трактор“ колхозышто (У-Тор'ял район) ик ферма гына ыле.

Тиде колхозысо комсомольский организацийын инициативыже дене шукерте огыл эше ик свиноводческий фермым организоватлыме.
Н. Егошин.

Лудмо пӧрт ден клуб-шамычын пашаштым утларак саемдыман

Шемер депутат-шамычын местный Советлашкышт сайлымашлан ямдылалтмаш пӱтынь эл мучко кажне кечын кумдан шарла. Агитационный пашалан сай агитатор кадр-шамыч кушкыт. Населений коклаште массово-политический паша виян ышталтеш.

Кызытсе жапыште лудмо пӧрт, колхозный клуб-шамыч ӱмбак утларак кугу задача возеш. Нунылан чыла пашаштым местный Советлашке сайлымашлан ямдылалтмаш дене кылден толман. Избиратель-шамыч коклаште Сталинский Конституций нерген, избирательный закон нерген беседым эртараш, депутатлыш кандидат-шамыч нерген, нунын общественный деятельностышт нерген избиратель-шамычлан каласкалаш—теве задача-шамыч. Тиде пашам колтен шогашлан лудмо пӧрт йыр активым сплотитлыман.

Мемнан республикысе ятыр лудмо пӧрт, колхозный клуб-шамыч местный Советлашке сайлымашлан ямдылалтмаш пашам начар огыл организоватленыт. „Комбайн“ колхоз (Шернур район) пеленсе клубыш колхозник-шамыч йӧратен да куанен коштыт. Тиде клубышто кеч кунамат калык тич. 60 ияш шоҥго-шамычат тушко чӱчкыдын мият. Тыгак Шокшем ялыште лудмо пӧрт вуйлатыше Семенов йолташ пашаштыже примерым ончыкта. Колхозник - шамыч коклаште политико-массовый пашам ышта, избирательный закон нерген беседым эртара.

Но але южо вере лудмо пӧрт-шамыч сайлымашлан ямдылалтме пашам ӧрдыжеш кодат. Избиратель-шамыч коклаш лектын местный Советлашке сайлымын значенийже, важностьшо нерген нимогай умылтарымаш пашамат огыт ыште. Ельняги ял совет (Йошкар-Ола район) пеленсе лудмо пӧрт избиратель-шамыч коклаште пашам начарын ышта, нунын коклаште Положений тунеммашым организоватлыме огыл. Избач Туманов йолташ шке обязанностьшым огеш шукто.

„Немде лук“ колхозысо клуб (Шернур район) тиде жапыште массовый пашам эше утларак ыштышаш олмеш, клубым колхозный правлений складыш гына савырен. Комсомольский активист-шамыч тыгай йӧрдымӧ ф а к т-ш а м ы ч ваштареш кредалшаш улыт.

Колхозный клуб, лудмо пӧрт-шамыч массым коммунистически воспитатлымаште кугу рольым модышт манын ялысе комсомольский организаций-шамычлан чыла йӧным создатлашышт кӱлеш.

Кажне комсомольский организаций-шамыч пӱтынь молодежь ден пырля клубын да лудмо пӧртын паша планышт обсуждатлышт. Комсомолец-шамыч культурный очагын подлинный озаже лийышт, политико-массовый да культурный пашам большевистски организоватлышт.

ВЛКСМ райком ден РОНО могырым местный Советлашке сайлаш ямдылалтмаште да эртарымаште лудмо пӧрт-шамычлан, колхозный клуб-шамычлан полышым пуэн шогыман да нунын пашаштым эреак контролироватлыман улыт.

Отв. редактор—
К. А. ЛЕНСКИЙ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: Мар. АССР, г. Йошкар-Ола, Дом Советов, 4 этаж, комната № 70, телефон № 90.
Упол. Главлита Мар. АССР А—949. г. Йошкар-Ола, 1 типография Маргосиздата.